

ביאורים

טבעם של עם ישראל להתבונן על החיים ככאלו שאינם יכולים להתנתק מהאלוהות. חיים בלי אלוהים הם אינם חיים. מנין יש לישראל את התכונה הזאת? מקורה לא בעבודה מאומצת, ולא בקיום מצוות ועבודת ה' שזיככה את תכונותינו, אלא דבר זה הוטבע בנו מעצם יצירתנו. הקב"ה בחר באבות וטבע בהם את התכונה הקדושה הזו. מהאבות זה עבר בירושה לכל בניהם, עם ישראל כולו. כשם שלחטול יש תכונות מסוימות מטבעו שלשם השגתן אין הוא צריך להתייעל, כך עם ישראל נברא עם יכולת הסתכלות של קודש. וכשם שתכונות אופי טבעיות של בריאה מסויימת אינן יכולות להילקח ממנה, והחטול אינו יכול להפך לכלב, כך עם ישראל אינו יכול לשנות את טבעו. היהודי יכול להתנהג כמו גוי, אך הטבע הפנימי שלו אינו משתנה. הוא יהודי.

אמנם הבחירה אינה יכולה לשנות את הטבע שבנו, אך יש קשר הדוק ביניהם. בשונה מתכונות החיות שאין בהן שום צורך בפיתוח והן גדלות ומופיעות מעצמן, בתכונות הנשמיות של עם ישראל יש צורך במעשים ובמאמצים לפיתוחן. ככל שנחיה לאור התכונה הפנימית שקיימת בנו, היא תתעצם ותצא אל הפועל בגדלות. לעומת זאת, אם האדם מתעלם מהכישרון הרוחני שבו ומתנהג הפוך מטבעו, הוא אינו נותן לטבעו להתגלות. הוא אף יכול לחשוב שהתכונה האלוהית אינה קיימת בו עוד ואפשר לחיות גם בלעדיה. דבר זה יכול להתרחש אצל יהודי שאינו שומר מצוות ואינו מודע לכך שיש בו תכונה של שאיפה לחיים אלוהיים.

אך כמו כל דבר טבעי, המעשים החיצוניים אינם משפיעים על הטבע שסופו להתגלות. כמו חתול מאולף אשר רואה עכבר, יזנק לעברו, יזרוק את כל ההרגלים שחינכו אותו ויחזור להיות חתול, כך היהודי ישליך את מעשיו החיצוניים ויחיה לאור תכונת נפשו כאשר יפגוש מציוות חיים מרוממת בה תחושה נשמית שייכות לטבעו.

המהות שלנו אינה תלויה בעבודה שלנו אלא ביצירתה האלוהית. לכן יתכן מצב בו בדור מסויים יגלה ה' נשמות שיצטרפו הרבה עמל כדי להיות גדולות ומאירות, ומאידך בדור אחר, כמו דורנו דור עקבתא דמשיחא, יביא ה' נשמות גדולות מבלי שיעמלו בלימוד תורה ובמעשים טובים, מכיוון שזהו דור גאולה שבו ה' גואלנו לא בגלל מעשינו הטובים אלא למען שמו.

הרחבות

• התגברות כח הסגולה בימות המשיח

ובעקבא דמשיחא מתגבר ביתר פח-הסגולה. מדברי הרב קוק עולה, שישנם שני סוגי קשר בין הקב"ה ובין עם ישראל. הראשון - קשר בעקבות הסגולה, והשני - קשר שנוצר בעקבות המעשים. ישנם דורות בהם בולט יותר הכח הסגולי, וישנם דורות בהם בולט יותר הכח המעשי. בעקבתא דמשיחא, כותב הרב קוק, יתגבר מאוד כח הסגולה.

בספר אבן שלמה, הביא המלקט בשם הגר"א את הדברים הבאים: "בכל דור יש קצים לפי ענין התשובה והזכויות המיוחדות לאותו הדור. אבל קץ אחרון לא תליא (תלוי) בתשובה אלא בחסד, כמו שכתוב: 'למעני למעני אעשה' [ישעיה מח, יא], וגם בזכות אבות, וזה שאומרים: 'זוהר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה' [תפילת עמידה, ברכת אבות]".

לפי דברי הגר"א, הגאולה יכולה להגיע בכל דור ודור, אבל הדבר תלוי בהתנהגות בני אותו הדור. לעומת זאת, בדור הגאולה אין הדבר תלוי במעשים אלא בחסד ובזכות אבות. זוהי 'הסגולה שאינה תלויה במעשים' עליה דיבר הרב קוק.

מקור הדברים הללו הוא בגמרא בסנהדרין, שם מובא: "כתיב, בעתה, וכתוב, אחישנה! זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה" [צח]. בימות המשיח הגאולה לא תגיע בכח המעשים אלא בכח הסגולה, ולכן, אף אם ישראל לא יהיו ראויים מצד מעשיהם, סגולתם תעמד להם להביא גאולה.

שאלות לדיון

האם ניתן להאמין בתורת ישראל ללא רעיון הסגולה? מדוע?

האם מפריע לך שהעיקר הוא הסגולה, וכוח הבחירה שלך הוא פחות משמעותי? מדוע?

טבע הנשמה הפללית של כנסת-ישראל הוא אלהייתה.

לא בחירתה גרמה לה את יתרונה האלהי, לא מצד מעשיה הפרטיים, לא בצדקתה וישר-לבבה באה אל מעלתה: תכונת-גזעיה, הגופני והרוחני, עשתה לה את חילה ואת עזה באלהים, אשר לא בבחירה לקחה אותו ולא תוכל כל קלקלה של בחירה לאבדו.

יש לה, אמנם, להבחירה מובא גדול בכל סגלה טבעית, בהיותה טובה תוכל לפנקה, לעדנה, להוציאה לפעל באפן שלם וחשוב, וכן בהיותה רעה וישפלה תוכל להחשיף את המאור שבסגלה הטבעית ולעפר את זהרו, לטמטם את הלב לבל יחוש את העשר הרוחני הצפון בתוך חיי-הנשמה. אבל לא יוכלו טמטום-הלב והחשכת המאור להמשך לעולם. הסגלה הטבעית בטוחה היא בקיומה ובהתעוררותה לתחיה.

(הקדמה לשבת הארץ)

ידע הדרך גאווה, ששני דברים עקריים ישנם שהם יחד בונים קדשת-ישראל וההתקשרות האלהית עמהם.

האחד הוא סגלה, כלומר טבע הקדשה שבנשמת ישראל מירושת אבות, כאמור: "לא בצדקתך וגו'" (דברים ט, ה), "רק באבתיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם" (שם י, טו), "והייתם לי סגלה מכל העמים" (שמות יט, ה); והסגלה הוא כח קדוש פנימי מנח בטבע-הנפש ברצון ד', כמו טבע כל דבר מהמציאות, שאי-אפשר לו להשתנות כלל, "כי הוא אמו ויהי" (תהלים לג, ה), "ויעמידם לעד לעולם" (שם קמח, ו).

והשני הוא ענין-בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד-תורה.

החלק של הסגלה הוא הרבה, באין ערוך כלל, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה, אלא שברית כרותה היא, שהסגלה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כי אם לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גלוייה, על כן הכל תלוי לפי רב המעשה וקדשת האמונה ותלמוד-תורה.

וה' יתברך, הנוהג בחסדו בכל דור, מסדר הוא את סדרי הנשמות הצריכות להופיע בעולם: לפעמים כח-הבחירה מתגבר וכח-הסגלה עומד במצב ההעלם ואינו נפר, ולפעמים כח-הסגלה מתגבר וכח הבחירה עומד במצב הנעלם.

וכל עקרה של ברית-אבות, שאיננו פוסק אפלו קשתמה כבר זכות-אבות, הוא בא מצד כח-הסגלה, ובעקבא דמשיחא מתגבר ביתר כח-הסגלה, שהיא תכן "זכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", כלומר לא מצד הבחירה שהיא באה מצד המעשים הטובים שבבנים ומצד התשובה, אלא למען שמו, המתגלה על ידי זכירת חסדי אבות.

(אגרות הראיה, אגרת תקנה)

אלהייתה - דבקותה בה. **תכונת-נעוה** - תכונה מולדת, ממורשת אבות. מראשית יצירתם, נוצרו ישראל עם טבע זה. **חילה** - כוחה. **עזה באלהים** - גבורתה להופיע את רצון ה'. **לא בבחירה וכי** - ישראל לא זכו במעלתם בגלל מעשיהם הבחיריים. **קלקלה של בחירה** - חטא. **מבוא גדול** - קשר של השפעה. **בהיותה** - של הבחירה. **בקיומה** - בנצחיותה.

באין ערוך כלל - הפער הוא עצום כך שלא ניתן כלל להשוות ביניהם. **ברית כרותה** - דבר מוחלט, חוק אלהי. **שאיננו פוסק** - "אומר רבינו-תם דזכות אבות אבל ברית אבות לא תמה" (תוספות שבת נה.). **זכות-אבות** - זכות צדקתם של אבותינו. **הוא בא** - ברית אבות. **בעקבא דמשיחא** - דורות הסמוכים לבוא המשיח. **לא מצד הבחירה** - הגאולה אינה באה כשכר על מעשיהם הטובים. **שמו** - גילוי רצון ה'. **חסדי אבות** - "שיזכור החסדים שהבטיח בהם את האבות להטיב להם" (בן איש חי, בשלח).

היתרון האלוהי של ישראל חקוק במהותם